

TÜRKAS
2026

Parlamenteer Kriz
Komisyonu
Çalışma Kağıdı

İçindekiler.....	1
1.Akademik Ekipten Mektuplar.....	2
1.1 Komisyon Sekreteri'nden Mektup.....	2
1.2 Akademik Asistan'dan Mektup.....	3
1.3 Akademik Asistan'dan Mektup.....	4
2. Parlamenter Kriz Komisyonunun Tanıtımı.....	5
2.1 Birlik Sovyeti Meclisinin Genel Kuralları.....	5
Birlik Sovyeti Oturumları.....	9
3. Tarihi Arkaplan.....	17
3.1 Lenin Dönemi ve SSCB'nin kısa tarihi.....	17
3.2 Zastoy Dönemi.....	26
3.3 Sovyet-Afgan Savaşı.....	28
3.4 Mihail Gorbacov'un iktidara gelişi.....	30
4. Gorbacov Reformları.....	32
4.1 Glasnots.....	32
4.2 Perestroka.....	33
4.3 Demokratizatsiya.....	34
5. Yüksek Sovyet Yapısı ve Prezidyum.....	35
5.1 Birlik Sovyeti.....	36
5.2 Milletler Sovyeti.....	38
5.3 Komünist Parti (SBKP).....	39
6. 1989 Seçimleri.....	41
6.1 Muhalefetin Yükselişi ve Neformal Hareket.....	42
6.2 Komünist Partinin Yenilgisi.....	44
7. Sovyetler Birliğinin Dağılması.....	46
7.1 Egemenlik Geçidi.....	46
7.2 Yeni Birlik Antlaşması.....	47
7.3 Ağustos Darbe Girişimi.....	48
8. Kaynakça.....	49

TÜRKAS

TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

Bir sonraki sayfaya geçiniz.

1. Genel Koordinasyondan Mektuplar

Merhabalar, ben TÜRKAŞ Genel Koordinatörü Alperen Çelik.

2026 yılı, küresel jeopolitikte taşların yerinden oynadığı değil, yeni yerlerine oturduğu bir dönüm noktasıdır. Karşımızda artık geçiş sürecinde olan bir dünya değil; çok kutupluluğun kurumsallaştığı, geleneksel ittifakların sınırlarının zorlandığı ve bölgesel güç merkezlerinin kendi alanlarında oyun kurucu haline geldiği sert bir gerçeklik var. Bu yeni dönemin karakterini yalnızca askeri paktlar değil; kritik tedarik zincirlerinin kontrolü, savunma teknolojileri, siber güvenlik ve enerji hatları gibi yeni nesil güç unsurları belirliyor. İşte bu stratejik kırılma noktasında, Türk dünyası küresel denklemin tam merkezinde, vazgeçilmez bir ağırlık merkezi olarak konumlanmaktadır.

Güvenlik çalışmaları ve uluslararası ilişkiler disiplinine odaklanan biri olarak; Orta Koridorun kazandığı hayati önemi, Türkistan coğrafyasındaki derinleşen askeri ve ekonomik entegrasyonu ve Macaristan'ın Avrupa'daki pozisyonu ve değişen siyasi ekosistemi ile Türk dünyası arasında inşa ettiği stratejik köprüyü yakından takip ediyorum. Tüm bu dinamikler bize net bir gerçeği gösteriyor: Türk devletleri, tarihsel ve kültürel bağlarını somut bir jeopolitik akla dönüştürerek dünya siyasetinde aktif birer aktör haline gelmiştir.

Uluslararası sistemdeki bu dönüşümün ortasında TÜRKAŞ; sizler için yalnızca küresel meselelerin tartışıldığı bir simülasyon değil, geleceğin stratejik düşünce yapısını ve diplomatik kararlarını bugünden inşa eden entelektüel bir platformdur. Bu yılki platformumuzun, lise gençliğine dış politikanın teorik sınırlarını aşan derinlikli bir vizyon kazandıracağına, Türk dünyasının küresel sistemdeki yeni yönelimlerini doğru okuyabilen analitik bir zemin sunacağına ve sizleri yarının dünyasına hazırlayan seçkin bir akademik ortam yaratacağına olan inancım tamdır.

Saygılarımla,
Alperen Çelik

Kıymetli katılımcılar,

Türk dünyasının ortak mirasını yaşatmak, kültürel bağlarımızı güçlendirmek ve diplomasiyi genç nesillerle buluşturmak amacıyla bir araya geldiğimiz bu anlamlı organizasyona hepiniz hoş geldiniz. Ortak dil, tarih ve değerlerle yoğrulmuş, diplomatik yöntemler ile bir araya getirilmiş konferansımızda işleyeceğimiz konular ile göreceğiz ki, Türk gençliği olarak bizler, sadece geçmişin mirasını taşımakla kalmıyor, aynı zamanda ortak bir gelecek inşa etmenin sorumluluğunu da omuzlarımızda taşıyoruz.

Bunun bilinciyle Türk gençliği olarak, Türk dünyasının bilimden sanata, teknolojiden diplomasiye uzanan geniş potansiyelini keşfetmek, köklü geçmişimizden aldığımız kuvvet ile güçlü bir gelecek inşa etmek ve ortak yarınlarımızı şekillendirmek, en kıymetli görevlerimizdendir. Bu amaç doğrultusunda, Türk Devletleri Asamblesi Simülasyonu'nun sizlere yalnızca diplomatik bir ortam sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ufuk açıcı bir tecrübe olmasını umuyor, sizleri ve konferansımıza katacağınız enerji, diplomasi ve vizyonu görmeyi dört gözle bekliyorum.

Türk dünyasının geleceğini birlikte şekillendirdiğimiz bu yolculukta sizleri görmekten büyük onur duyuyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Saygılarımla,
Kerem Berber

1.1 Komisyon Sekreteri'nden Mektup

Saygıdeğer ve Seçkin Delegeler,

Öncelikle TÜRKAS 2026'ya ve Parlamenter Kriz Komitesine hoş geldiniz. Benim adım Elif Ata; Prof. Dr. Aziz Sancar Fen Lisesi'nde 11. sınıf öğrencisiyim. Bu komitede Komisyon Sekreteri olarak görev yapacağım. Umuyorum ki her biriniz hem konferans sırasında hem de sonrasında bu komiteden memnun kalır ve burada geçirdiğiniz zaman sürecinde keyif alırsınız. Bunu sağlamak için elimden gelenin en iyisini yapacağım.

Bu komite, sizlere Birlik Sovyeti'nin Sovyetlerin dağılıp döneminin derinlemesine bir simülasyonunu sunmayı amaçlamaktadır. Bu zorlu dönemde ülkenin kaderine karar verecek ve pek çok krizle mücadele edecek olanlar sizlersiniz. Bu çalışma kılavuzunun sizler için yeterli bilgiye sahip olduğuna ve kılavuzu okuduktan sonra komite için ekstra bir araştırma yapmanıza gerek kalmayacağına inanıyorum.

İlk olarak, bu komitenin Akademik Asistanları Nazlı Deniz'e ve Ulaş Şişman'a teşekkür etmek isterim. Komitenin hazırlık sürecinde bana çok yardımcı oldular. Ardından, bu konferansın gerçekleşmesi için gösterdikleri tüm yoğun çabalardan dolayı yönetim ekibine teşekkürlerimi sunarım.

Komite hakkında sorularınızın olması son derece normal. Herhangi bir sorunuz olduğunda bana istediğiniz zaman elifata0212@gmail.com e-posta adresimden ulaşabilirsiniz. Hepinizi konferansta görmek üzere.

Elif Ata

Komisyon Sekreteri

1.2 Akademik Asistan'dan Mektup

Parlementer Kriz Komisyonunun saygıdeğer katılımcıları, her şeyden önce, komitemize hoş geldiniz. Ben Nazlı Deniz Bölücek. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Lisesinde son sınıf öğrencisiyim ve aynı zamanda bu komitede geçireceğiniz üç gün boyunca Akademik Asistan olarak çalışacağım için çok mutluyum.

Bu komisyonda sizlere Sovyetler Birliğinin iki ana yasama meclisinden biri olan Birlik Sovyeti'ni en gerçekçi şekilde simüle etmek için elimizden geleni yapacağız. Yasalar geçirmeye, tasarılar sunmaya, bakanlık koltukları için edilen mücadelelerin bir parçası olmaya ve Sovyetler Birliğini belki de çöküşünden kurtarmaya kadar meclisin içerisindeki olaylara bizzat dahil olacaksınız. Umarım komite boyunca eğleneceğiniz ve hatırlamaya değer bir deneyim sağlayabiliriz.

Bütün genel sekreteryaya ve hem arkadaşlarım hem de bu süreçte beraber çalıştığım Elif Ata ve Ulaş Şişman'a her şey için teşekkürler.

Herhangi bir sorunuz olursa her zaman denizbolucekadmission@gmail.com üzerinden ulaşmaktan çekinmeyin.

Parlamentar Kriz Akademik Asistanı

Nazlı Deniz Bölücek

1.3 Akademik Asistan'dan Mektup

Parlamente Kriz Komitesi'nin değerli katılımcıları, Komitemize hoşgeldiniz. Ben Ulaş Şişman ve komitemizde akademik asistan olarak görev yapacağım. Okulum Ankara Atatürk Lisesi'nde 9. Sınıf öğrencisiyim. Konferansa bu statüde katılım sağlayacağım için çok heyecanlı, aynı zamanda çok memnunum.

Parlamente Kriz Komitesini gerçekleştirebilmek için çok çalışan ve deneyimlerini benimle paylaşan arkadaşlarıma, saygıdeğer Komisyon Sekreteri Elifata'ya ve benimle birlikte akademik asistanlık görevini üstlenen Nazlı Deniz Bölücek'e teşekkürlerimi iletmekten mutluluk duyuyorum.

20. Yüzyıl'da, dünyanın kaderini gerek ideolojik, gerek yapısal olarak değiştiren en önemli devletlerden birisi şüphesiz Sovyetler Birliği'dir. Bununla birlikte 20. Yüzyıl'daki iki süper güçten biri olarak görülen kudretli devletin parlamente yapısı on yıllar geçtikçe zayıflamakta ve dağılışa doğru sürüklenmektedir. Bu sorunları alternatif bir tarih yaratarak çözmeyi amaçlayan Parlamente Kriz Komitesi, 1938'de kurulan Birlik Sovyeti isimli yapıymışcasına anayasal yetkileri elinde tutacak ve devletin kaderini şekillendirecektir.

Son olarak bütün genel sekreteryaya teşekkürlerimi iletiyor ve hepimiz için eğlenceli bir deneyim olmasını diliyorum.

Parlamente Kriz Komitesi Akademik Asistanı, Ulaş Şişman

2. Parlamenter Kriz Komisyonunun Tanıtımı

Birlik Sovyeti, Sovyetler Birliği Yüksek Sovyetinin alt meclisidir. Parlamenter Kriz Komisyonu bu meclisi katılımcılara en gerçekçi şekilde simüle etmeyi amaçlar.

2.1 Birlik Sovyeti Meclisinin Genel Kuralları

1. Milletvekilleri, SSCB halkı tarafından onları temsil etmek ve yasama organlarında, yani Birlik Sovyeti Meclisi'nde görev yapmak üzere seçilen kişilerdir.

2. Yasama organı üyeleri olarak milletvekilleri, ilgili kurumları tarafından oylanacak olan yasaları hazırlamaktan sorumludurlar.

3. Birlik Sovyetinde her 300,00 kişi başına 1 Milletvekili düşer. Meclisteki toplam delege sayısı 700-800 arasındadır.

4. Bakanlar Kurulu, cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya güvensizlik oylamasıyla görevden alınırsa, eski Bakanlar Kurulu üyeleri Milletvekili olarak görevlerine devam ederler.

Birlik Sovyeti Kurulu

5. Birlik Sovyeti kurulu; Birlik Sovyeti Başkanı, Başkan Vekili ve Birlik Sekreteri'nden oluşur.

6. Meclis'e o an başkanlık eden kurul üyesi, vekaleten başkanlık görevini yürütür. Kurul üyeleri, vekaleten başkanlık görevini birbirlerine devredebilirler.

7. Kurul üyeleri hem esaslı hem de usule ilişkin oylamalarda oy kullanma hakkına sahiptir, ancak oy kullanmak zorunda değildir. Kurul üyeleri ayrıca söz alarak herhangi bir tartışmaya katılabilir, görüşlerini ifade edebilir veya hatta yönergeler hazırlayabilirler.

8. Kurul, genel kuralları kısmen değiştirme veya askıya alma hakkını saklı tutar.

9. Kurul, uygun şekilde sunulmayan önerileri reddetme hakkını saklı tutar.

Bakanlar Kurulu / Kabine

10. Bir Bakanlar Kurulu (Kabine olarak da adlandırılabilir) 5 üyeden oluşur: Başbakan, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Maliye Bakanı.

11. Başbakan, yürütmenin başıdır ve Cumhurbaşkanı tarafından atanır; Cumhurbaşkanı ona kabine kurması için bir mektup verir. Başbakan, Meclis üyelerinden herhangi birini Kabinedeki herhangi bir göreve atama özgürlüğüne sahiptir.

12. Başbakan tarafından oluşturulan Kabine, Milletvekilleri Kurulu'ndan güvenoyu aldıktan sonra görevine başlar.

13. Başbakan, ilk kabinesinin en fazla iki üyesini, Meclis'in onayı olmadan değiştirebilir.

İkiden fazla değişiklik yapılması durumunda, yeni bir kabinenin göreve başlaması için Başbakan istifa etmek zorundadır. Ancak, Kabinedeki tüm değişikliklerin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması gerekir.

14. Bakanlar, yürütme organının belirli görevlerini yerine getirmekle görevlendirilen vekillerdir; bu nedenle, bakanlar vekillere tanınan tüm hak ve ayrıcalıklardan yararlanma hakkına sahiptir.

15. Başbakan, meclis toplantılarındaki konuşmalarının yanı sıra, yürütme organının bakış açısıyla ülkenin mevcut durumu hakkında Meclis'e seslenebilir.

16. Başbakan Meclis'e seslenmek isterse, Kurula bir mesaj yazmalı ve yapacağı noktaları kısaca özetlemelidir. Kurul, Başbakan'a Meclis'e hitap etme talebinin onaylanıp onaylanmadığını bildirecektir. Talebi kabul edilirse, Başbakan en fazla 5 dakikalık bir konuşma yapmak üzere sahneye çıkacaktır. Bu konuşmanın sonunda, tıpkı Genek Konuşmacı Listesinde olduğu gibi, Birlik Sovyetinden gelen soruları alabilir ve kalan sürede cevaplayabilirler.

SSCB Cumhurbaşkanı

TURKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

17. Cumhurbaşkanı, Birlik Sovyeti veya Milletler Sovyeti 'nun her resmi kararını veto etme hakkına sahiptir. Ancak iki Meclis de Cumhurbaşkanının vetosuna itiraz etme hakkına sahiptir.

18. Cumhurbaşkanı, Başbakanı atar ve Başbakanın talebi üzerine Kabine üyelerini değiştirir. Cumhurbaşkanı ayrıca Başbakanın istifasını isteme veya kabineyi resmen görevden alma hakkını saklı tutar.

19. Kanun tasarılarının yürürlüğe girmesi için Cumhurbaşkanı ve Milletler Sovyeti tarafından onaylanması gerekir. Hükümet kararnameleri Cumhurbaşkanının onayını gerektirmez, ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edilebilir. Bir belge Cumhurbaşkanı tarafından veto edilirse,

yazan kişiye iade edilir. Yazan kişi, aynı belgeyi aynı oturumda herhangi bir değişiklik yapmadan tekrar sunamaz.

20. Cumhurbaşkanlığı vetosu, Meclis'in üçte iki çoğunluk oyuyla geçersiz kılınabilir. Bu oylamayı başlatmak için, tasarımı sunan tarafın Cumhurbaşkanlığı vetosunu geçersiz kılacak bir tasarı önermesi ve Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen orijinal tasarının da geçersiz kılma tasarısına eklenmesi gerekir. Bir tasarı Cumhurbaşkanlığı vetosunu geçersiz kılma oylamasında başarısız olursa, tekrar sunulamaz. Geçersiz kılma tasarısının bir ana sunanı ve en az beş sponsoru olmalıdır.

Milliyetler Sovyeti

21. Milliyetler Sovyeti SSCB içinde Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'nin iki yasama meclisinden biridir.

22. Milliyetler Sovyeti ve Birlik Sovyeti, SSCB'nin yasama organlarıdır ve birbirlerini onaylamak zorundadırlar. Birlik Sovyeti tarafından onaylanan herhangi bir yasa veya karar, Milliyetler Sovyeti tarafından da onaylanmalıdır ve bunun tersi de aynı şekilde geçerlidir. Milliyetler Sovyeti tarafından onaylanan yasalar ve kararlar, onay için Birlik Sovyeti'ne gelebilir ve bunun tam tersi hali de yaşanabilir.

23. Hükümet kararnameleri, Milliyetler Sovyeti'nin onayına gerek kalmadan doğrudan cumhurbaşkanına gider. Cumhurbaşkanı onaylarsa, Milliyetler Sovyeti bir hükümet kararnamesiyle geçici veya kalıcı olarak kapatılabilir veya tatile alınabilir.

24. Milliyetler Sovyeti tarafından onaylanmayan yasalar veya kararlar, cumhurbaşkanına gitmeden direkt reddedilir ve bu işlemler, cumhurbaşkanının vetosunun geçersiz kılınabileceği şekilde geçersiz kılinamaz.

Komünist Parti

25. SSCB tek partiyle yönetildiğinden dolayı Birlik Sovyeti'ndeki tek ve ana parti SBKP'den oluşur.(Sovyetler Birliği Komünist Partisi)

Birlik Sovyeti Oturumları

26. Her Birlik Sovyeti oturumu yoklama ile başlar. Yoklamada, tüm milletvekillerinin isimleri alfabetik sırayla okunur.

27. Başbakan, en az iki bakan ve Milletvekili Meclisi'nin salt çoğunluğu hazır bulunduğu oturum başlamak için yeter şartı sağlanmış olur.

28. Milletvekili Meclisi, toplantı yeter sayısı sağlanmadığı takdirde resmi oturuma geçemez.

29. Sadece ilk resmi oturumun başında, Kabine'nin tüm üyeleri ve isteyen milletvekilleri açılış konuşması yapabilirler.

30. Açılış konuşmalarının ardından, Kurul Genel Konuşmacılar Listesi'ni oluşturur. Bu liste, konuşmalarının süresi veya Milletvekili Meclisi'nin ne zaman konuşmasına izin vereceği, vekaleten başkanlık eden kişinin takdirindedir.

31. Birlik Sovyeti kamuoyuna açıklanmaması gereken konuları görüşmek üzere bir özel toplantı başlatmayı düşünüyorsa, gizli bir oturum başlatılabilir. Özel bir oturum başlatmak için,

milletvekilleri, kısmi serbest veya serbest istişare toplantısı için önerge sunarken, önergeyi şu şekilde ifade etmelidir: “Önergenin konusunu görüşmek/belge hazırlamak üzere özel bir oturumda görüşmek için kısmi serbest/serbest istişare bir toplantı başlatma önergesi.”

a. Önerge kabul edilirse, özel oturuma katılmasına veya gözlemlemesine izin verilmeyenler, özel oturumun sonuna kadar komiteden çıkarılacaktır.

b. Milletvekilleri, özel oturumda görüşülen konuları, özel oturumda bulunmayan veya gözlemlemeyenlere açıklayamaz/anlatamazlar..

c. Özel oturum, kurulun toplantıyı sonlandırmasıyla sona erer; ancak, önerge zaman sınırlamasıyla sunulmuş olsa bile, kurul herhangi bir uzatma önergesini değerlendirmeden toplantıyı uzatabilir. Özel oturumların uzatılması, uzatma önergeleri için normalde uygulanan herhangi bir zaman sınırlamasına tabi değildir.

d. Özel oturumları başlatan önergeler, Kurul tarafından geçersiz kılınabilir veya değiştirilebilir.

Oturum Türleri

32. Birlik Sovyeti’nin iki tür görüşmesi vardır:

a. Kısmi Serbest Oturum: Kısmi Serbest Oturum, doğası gereği İstişare Oturumuna benzer; ancak, görüşmenin süresi sabittir, ancak konuşan bireyin süresi sabit değildir.

i. Kurul veya temsilciler, bir önerge ile kısmi serbest oturum başlatabilir.

ii. Temsilcilerin konuşma yapabilmeleri için Kurul tarafından seçilmiş olmaları gerekir.

iii. Komite başkanı/Başkan Vekili konuşmaları kesebilir ve sonlandırabilir.

iv. Temsilciler konuşma yaparken yerlerinden kalkmak zorundadır.

b. Serbest İstişare Oturumu: Komitenin genel kuralları çerçevesinde, komite içerisinde serbestçe gezip, birbirleri ile iletişimde bulunarak plan yapabilir veya çalışma grupları oluşturup yasa tasarıları üzerinde çalışabilir.

Yasama

33. Yasama, devlet işlerinin belirli yönlerini düzenleyen esaslı belgelerdir. Ayrıca, uluslararası antlaşmaların ve tüm mevzuatların yürürlüğe girmesi için, bir mevzuatın ayrı ayrı Milletvekilleri Milliyetler veya Birlik Sovyeti tarafından çıkarılması gerekir. Yasa tekliflerine tasarı denir.

34. Milletvekilleri tarafından sunulan tasarıların en az bir ana teklif sahibi ve en az dört sponsoru olmalıdır.

35. Bakanlar Kurulu -Kabinesi- üyeleri milletvekili olarak bireysel olarak yasa teklifinde bulunabilirler; ayrıca Bakanlar Kurulu toplu olarak da yasa teklifinde bulunabilir. Bakanlar Kurulunun toplu olarak bir tasarı teklif etmesi için, teklifin Bakanlar Kurulunun her üyesi tarafından imzalanması ve “Bakanlar Kurulu Tasarısı...” başlığını taşıması gerekir.

Bakanlar Kurulu tasarıları, milletvekilleri tarafından sunulan tasarılarla göre önceliklidir.

36. Tasarıların kabul edilmesi için Milletvekilleri Meclisinin salt çoğunluğunun oyu gerekir.

37. Kabinenin toplu olarak bir yasa tasarısı önermesi için, önerinin kabinenin her üyesi tarafından imzalanması ve “Kabine Tasarısı...” başlığını taşıması gerekir.

Kabine tasarıları, milletvekilleri tarafından sunulan tasarılarla göre önceliklidir.

38. Çelişen tasarılar olması durumunda, Kurul tasarıları değiştirme veya birini geçersiz kılma hakkını saklı tutar.

Basın

39. Birlik Sovyeti’nde basın bültenleri, bireysel milletvekilleri tarafından sunulmalıdır. SBKP veya Kabine, basın bültenlerini toplu olarak öneremezler, ancak yönergeler yoluyla basın bültenleri yayınlatabilirler. Bir basın bülteninin yalnızca bir sunanı ve beş sponsoru olması gerekir. Basın bültenlerinin kabul edilmesi için Birlik Sovyeti’nde salt çoğunluğuna ihtiyaç vardır.

40. Basın bültenlerinin Cumhurbaşkanı veya Milliyetler Sovyeti tarafından onaylanması gerekmez.

Direktifler

41. Bakanlık direktifleri: Bakanlık direktifleri, bireysel bakanlar tarafından kendi bakanlıklarına (dış işleri, içişleri vb.) yazılan direktiflerdir. Bakanlık direktifleri, bakanların yetki alanıyla sınırlıdır.

42. Bireysel direktifler: Milletvekillerinin etki alanları dahilinde hareket etmelerine olanak tanır. Ne yapabilecekleri, kişisel yaşamlarına ve eylemlerine bağlıdır.

43. Hükümet kararnameleri: Hükümet kararnameleri, SSCB'nin en yüksek yetki ve otoriteye sahip yürütme belgeleridir.

a. Hükümet kararnameleri her kuruma gönderilebilir.

b. Hükümet kararnameleri, kabinenin her üyesi tarafından imzalanmalı ve Başbakan tarafından gönderilmelidir.

c. Hükümet kararnameleri herhangi bir oylamaya tabi değildir, direktif olarak doğrudan geçerlidir, ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edilebilir.

d. Oturum başına yalnızca 3 kez verilebilir.

Oylama Prosedürü

44. Aşağıdaki milletvekilleri meclisi belgeleri oylama prosedürüne tabidir. Önem sırası göre aşağıda belirtilmiştir.

1. Yasa tasarılarını geçersiz kılma

2. Cumhurbaşkanlığı kararları

3. Uluslararası antlaşmalar

4. Bakanlar Kurulu tasarıları

5. Bireysel milletvekillerinin tasarıları

6. Basın açıklamaları

45. Belgeler üzerindeki oylama prosedürü aşağıdaki şekilde ilerler:

a. İlk olarak, Kurul oylama prosedürünü başlatmak için bir önerge ister. Bu önerge basit çoğunlukla geçer ve her bir teklif için ayrı ayrı gündeme getirilmesi gerekmez.

b. Bir oylama prosedürü başlatıldıktan sonra, vekaleten başkan tarafından sonlandırılana, oylamayı sonlandırmak için bir önerge verilene, oturum sona erene veya esaslı belge teklifleri tükenene kadar devam eder.

c. Kurul, teklifi sunan kişiyi teklifi sunması için çağırır. Sunum yapan kişi, teklifi Kurula sunulduğu gibi, tam olarak metni okur.

d. Kurul, lehte ve aleyhte konuşmalar için çağrıda bulunur. Kabul edilecek tur sayısı, görevdeki başkanın takdirindedir; ancak, lehte ve aleyhte konuşmaların sayısı eşit olmalıdır

e. Dinleyiciler bu aşamaya kadar değişiklik önerilerinde bulunabilirler. Bir değişiklik önerisi sunulursa, Kurul her değişiklik için en fazla bir lehte ve bir aleyhte konuşmayı kabul edebilir.

f. Teklifin kendisinden önce, Kurul değişiklik önerilerini oylamaya sunar. Değişiklik önerileri, Meclis Üyelerinin basit çoğunluğunu almalıdır. Değişiklik önerilerinden sonra, Kurul teklifi oylamaya sunar.

g. Konuşmalardan sonra, başkan teklifi oylamaya sunar. Teklif kabul edilirse, başkan teklifi ilgili kişi veya kuruma gönderir.

Güven/Güvensizlik Oylaması

46. Bir Kabinenin göreve başlaması için güven oylamasından geçmesi gerekir.

47. Cumhurbaşkanı, makamda bir boşluk oluştuğunda Başbakanı atar. Cumhurbaşkanıdan atama mektubunu aldıktan sonra Başbakan, hangi milletvekilinin hangi koltuğa oturacağını gösteren bir kabine listesi hazırlar. Başbakan listeyi Kurula sunar.

48. Kurul güven oylaması çağrısında bulunur. Eğer Milletvekilleri Meclisi kabineye güven duyarsa, milletvekilleri yeni koltukları düzenler.

a. Oylama başarısız olursa, başkan Başbakanın yeni bir liste hazırlaması ve yeni bir güven oylaması yapması için denetimsiz bir toplantı çağrısında bulunur.

b. İkinci güven oylaması da başarısız olursa, Cumhurbaşkanı, Milletvekilleri Meclisinin onayına gerek duymayan geçici bir hükümet atar. Geçici hükümetin Başbakanı, bir sonraki oturumun başlangıcına kadar yeni bir kabine listesi hazırlayıp sunmak zorundadır.

49. Kurul, güvenoyu oylaması için lehte veya aleyhte konuşmaları kabul etmez. Kabine listesi alındıktan sonra, başkan Başbakan tarafından sunulan listeyi Milletvekilleri Kurulu'na tanıtır ve oylamaya geçer.

50. Bir milletvekili, kabinenin görevlerini yerine getiremeyeceğine inanıyorsa, "Güvensizlik Oylaması Önergesi" verebilir.

a. Güvensizlik oyu önergesi, Kurula yazılı olarak sunulmalıdır. Önerge, milletvekilinin/milletvekillerinin kabinenin yetkin olmadığına inanmalarının nedenlerini içermelidir.

b. Önerge Kurula sunulduktan sonra, Kurul güvensizlik oyu önergesinin olduğunu duyurur ve önergeye sponsor arayan milletvekillerini davet eder. Önergeye sponsor olmak isteyen milletvekilleri pankartlarını kaldırır. Önergenin geçerli olması için en az 5 milletvekili tarafından desteklenmesi gerekir.

c. Önerge usulüne uygunsa, başkan önergeyi Milletvekilleri Kurulu'na sunar ve önergeyi sunan kişiyi hükümete karşı bir konuşma yapmaya çağırır; bunu Başbakan'ın kabinesini savunmak için yapacağı konuşma takip eder. Hem Başbakan hem de önergeyi sunan kişi, oturdukları yerden 1 dakika süreyle konuşmalarını yaparlar. Önergeyi sunan kişinin ve Başbakan'ın konuşmalarının ardından Kurul oylamaya geçer.

d. Hem güven oylamasında hem de güvensizlik oylamasında Kurul, Milletvekilleri Kurulu'na şunları sorar:

i. Kabineye güven duyan tüm milletvekilleri”

ii. “Kabineye güven duymayan tüm milletvekilleri”

e. Güvensizlik oylaması önergesi, oturum başına yalnızca bir kez verilebilir.

3. Tarihi Arkaplan

3.1 Lenin Dönemi ve SSCB'nin kısa tarihi

Rusya yaklaşık 370 yıl boyunca Çarlık sistemiyle yönetildi. Çarlık, ülkenin yönetimindeki bütün kararları direkt olarak tek bir kişinin yani Çar'ın otoritesine bağlı kılıyordu. O dönemde Çar'ın yetkilerini doğrudan Tanrıdan aldığına inanıldığından aile bağları ve devlet görevlileri yalnızca tavsiye vermekle sınırlıydı. Bu sistem ilk 1547 yılında Korkunç İvan olarak bilinen IV. İvan'ın bu ünvanı almasıyla başlayıp Çar II. Nikolay dönemine kadar sürmüştür.

Köylülerin durumu verimsiz topraklarda çalışmaktan ve kira ve vergi yükünün giderek artmasından giderek daha da kötüleştiriyordu. Çarlık rejimi ise köylülerin haliyle ilgilenmek bir yana, vergi üstüne vergi almaya devam etti. Zaten ülke sanayi ve ekonomi bakımından çoğu Avrupa ülkesinin gerisinde kalmıştı. II. Nikolay'ın buna çözümü ise basitçe: üretimi artırmaktı. Bu da işçi sınıfının normalde olduğundan daha ağır ve uzun saatler çalışması gerektiği anlamına geliyordu. Kötü yaşam şartlarına karşı işçi sınıfı daha önce de küçük çaplı ayaklanmalar ve grev girişimlerinde bulunmuştu ancak hiçbirisi Rusya üzerinde 9 Aralık günü Moskova'da çıkan çatışma kadar büyük bir etki bırakmıştı.

1871'de 29 milyon ruble olan vergi tutarı, 1890'larda 199 rubleye çıkmıştı. Bunun yanı sıra toprak sahiplerine de ödemek zorunda kaldıkları taksitler köylü isyanlarına sebep oldu. 1902 yılının Mart ayında Kharkov ve Poltova eyaletlerinde yüzlerce köylü bir araya gelerek toprak sahiplerine ait depoları basıp buğdaylara el koymaları yaşanan isyanlardan sadece biriydi. Bu yaşananlar aristokrat sınıfı da etkilemişti. Tüccar sınıfının ortaya çıkması, artan

toprak satışları ve devrimci partilerin toprağın daha eşit dağıtılması yönündeki talepleri, varlık sahibi aristokratlar için bir tehditti.

Devrimi tetikleyen etkenlerden biri de 1904 Şubatında patlak veren Rus-Japon savaşıydı. Savaşın nedeni Japonya ve Rusya'nın uzakdoğu ve Pasifik üzerinde kontrol sahibi olmak istemesiydi. Özellikle Kore ve Mançurya iki ülke için de kritik önem taşıyordu. Japonya, Kore'yi kendisine dış güçlere karşı bir kalkan olarak görürken, Rusya tarafından da Kore, Japonların Mançurya'ya ulaşmasını engelleyecek son savunma kapısıydı. Rus hükümetin ülke içerisinde zaten süren isyan ve protestolara rağmen Japonya'nın anlaşma taleplerini reddetmesi halk arasında tepki toplamıştı. Savaşın sonu Rusya için ağır kayıplara ve ekonomik çöküşe yol açınca, halkın ve başta işçi sınıfının zaten kötü olan koşullarını iyice zorlamasıyla sonuçlandı ve Çarın itibarına zarar verdi.

9 Ocak 1905'de Georgi Apollonovich Gapon liderliğinde işçiler şikayetlerini dile getirmek ve Çar ile görüşmek amacıyla Kışlık Saray'a doğru yürüdüler. Gapon aynı zamanda St. Petersburg Fabrika ve Maden işçileri Meclisi' nin de kurucusuydu. Bu Meclis aynı zamanda hem işçilerin çalışma koşullarını düzeltmeyi, ancak aynı zamanda da onları hükümete sadık tutmayı amaçlıyordu. Bir nevi Çarlık rejimi bu meclis aracılığıyla isyanları kontrol altında tutmayı planlıyordu, ancak işler öyle olmadı. Sosyalist-Marksist söylemlere sahip örgütün 1905 yılında yaklaşık 20,000 üyesi bulunmaktaydı. Gapon Petersburg'daki polis şefi ve vali tanıdıklarının bağlantılarını kullanarak veya büyük grevler organize ederek işçilerin lehine düzenlemeler yapmaya çalıştı ama hiçbir sonuç vermeyince son çare olarak 300,000'den fazla işçinin imzaladığı ve isteklerini belirttiği bir dilekçeyi sunmaya karar verdi. Dilekçenin içeriğinde eğitimin ücretsiz ve zorunlu kılınması, dolaylı vergilerin ve toprak vergilerinin kaldırılması gibi birçok madde bulunuyordu. Gapon ve yoldaşları dilekçeyi iletmek için yola

çıktıklarında, başkentte onların gösteri yapmasını engellemek için toplanmış 9,000 piyade ve 3,000 askerden oluşan bir birlikle karşılaştılar. Dilekçe hiçbir şekilde Çar’a ulaşmadan askerler kalabalığın üzerine ateş açtı ve binlerce ölümüne ve yaralanmasına sebep oldu. Bu olay tarihe “Kanlı Pazar” olarak geçti ve 1905 devriminin tetikleyicilerinden biri oldu.

Bu olayın ardından hükümet yayınladığı *Ekim Manifestosu* (Oktyabrsky Manifest) ile bazı hakları kabul etti. Bu manifesto ülkenin yıllardır izlediği yönetim yapısına aykırı bir yenilikti ancak Nikolay II hükümeti ayakta tutması için bunun zorunlu olduğunun farkındaydı. Manifesto ile beraber yıllardır Çar’ın kulu olarak yaşayan Rus halkına vatandaşlık verildi, vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel haklar vatandaşlara verildi. Bunlar bir yana Manifesto çok radikal bir madde daha içeriyordu: yasama gücü artık yalnız Çar’ın elinde olmayacaktı. Rus Duma’sının onayı olmadan hiçbir yasa taslağı yürürlüğe girmeyecekti ve halk tarafından seçilen temsilcilerin Duma’ya katılmasına izin verilecekti. Manifesto yayımlandıktan sonra ülkede protesto ve grev eylemleri kısa bir süreliğine durdu. Bu süreçte Duma’da birçok yeni parti ortaya çıktı. Ekim Manifestosu’nun ilkelerini destekleyen *Oktobristler* (Ekimciler), Çoğunlukla Liberallerden oluşan *Soyuz Osvobojdenniye* (Özgürlük Birliği) ve özel mülkiyetin korunmasından yana politikalar izleyen *Kadet* (Anayasal Demokratik Partisi) bunlardan bazılarıydı.

Ancak ülkedeki huzur uzun sürmedi. 1906’nın Şubat ayında “Devlet Konsülün Reformu Hakkında” resmi olarak ilan edildi. Buna göre, hükümet tarafından atanan eşit sayıda temsilcilerden oluşan Devlet Konsülü, Devlet Duması ile aynı yetkiye sahip olacak ve bir yasanın yürürlüğe girmesi için iki kurumdan da onay alması gerekecekti. Yasalar Duma tarafından görüşülüp daha sonra Konsüle gidecekti. Bu bir yandan Dumanın yasama gücünü kontrol altına almayı amaçlamıştı. Daha sonrasında bizzat Nikolay II’in incelediği Temel

Devlet Kanunlarının yayınlanması ile beraber otokratik güç tekrardan Çar'a geçti. Her ne kadar kanunlar iki kurumun onayına ihtiyaç duysa da, son karar Çar'a ait olacak ve onun izin vermediği takdirde hiçbir kanun geçerli kılınmayacaktı.

Bu kanun beraberinde yeniden alevlenen grevleri geri getirdi. O dönemden 1917 yılına kadarki süreçte, hükümet ve isyancılar arasında kanlı çatışmalar birbiri ardına devam etti. O yılda monarşinin devrilmesinde sebep açan ise başta bir figür vardı: Vladimir İlyiç Lenin.

Lenin'in Marksist devrimci eylemleri Şubat devriminden çok daha öncesinde dayanıyordu. 1895 yılında işçi haklarını savunmak için *İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği*'ni kurdu ve bu amaçla mücadele verdi. Aynı senenin 7 Aralık günü ise Çarlık rejimine karşı gelmek gerekçesiyle tutuklandı ve hapis geçirdiği yaklaşık 14 ayın sonunda Sibiryaya sürgüne gönderildi. Ancak bu sürede bile kendisi gibi Marksist olan büyük ablası aracılığıyla küçük çaplı işlerle ilgilenmeye devam etti. En büyük eserlerinden biri olan "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" kitabını yazabilmesi ve yayınlanması, Rusya'daki işçi örgütlerine mektuplar göndermesi gibi eylemler ablası olmadan mümkün olamazdı. 3 yılın ardından Rusya'ya dönünce polisin gözünün üzerinde olması kaçınılmazdı. Yaptığı her hareket dikkatle izleniyordu ve en ufak bir siyasi eylem ömür boyu sürgünüyle sonuçlanabilirdi. Bu nedenle Lenin, yeni geldiği Rusya'da uzun süre kalmadı. Faaliyetlerine devam etmek amacıyla illegal yollarla Avrupa'ya gitti. Başta İsviçre olmak üzere Almanya ve İngilterede planlarını yola koydu. Rusya'daki tüm dağınık işçi ve alt sınıfları tek bir ideoloji altında bir araya getirmek için *Iskra* yani kıvılcım anlamına gelen bir gazete basıp yayınlamayı hedefledi. Tam da beklediği gibi, Ruyada gazete büyük bir başarıya ulaştı. İşçilere sadece çalışma saatlerinin azaltılması ve maaş zammı taleplerinde bulunmalarının yeterli olmadığını, Çarlık rejiminin

tamamen yıkılması gerektiğini örgütlüyordu Iskra. Gazetenin sloganı olan “kıvılcımdan ateş parlayacaktır” sözü ilerleyen süreçte gerçeğe dönüşecek ve rejimin sonunu getirecekti.

1917 Şubat devrimi hızlı ve beklenmedik bir halk hareketi şeklinde gelişti. Birinci dünya savaşının ardından ülkenin kötü yönetimi, alınan yenilgiler ve artan ekonomik kriz de devrimin alevlenmesinde büyük rol oynadı. Yılın ilk ayları grev sayısı önceki yıllara göre oldukça artı. 14 Şubat'ta toplanan Devlet Duması işbaşındaki hükümetle çalışamayacağını belirterek yeni bir hükümet kurulması önermesini yineledi. Ayrıca bu günlerde başkentte yiyecek sıkıntısı da yükselmişti. 22 Şubat günü 40,000 işçi fabrikalarının lokavt ilan etmesi üzerine Petrograd sokaklarına çıktı ve diğer işçilerin desteğini almak için çağrıda bulundular. Aynı gün Nikolay II, Mogilev'deki ord karargahına gitti. 23 Şubat'ta genel grev ilan edildi. 25 Şubat 'ta ayaklanmayı bastırmak için Kazak birlikleri gönderildi fakat onlar da halktan yana taraf alınca karışıklıklar daha da arttı. 25-26 Şubat tarihlerinde polis ve askeri birlikler halka ateş açtı. Hal böyleyken devrimin kaderini etkileyen en önemli olay 27 Şubat günü Petrograd Garnizonundan bazı birliklerin halka ateş açmayı reddederek devrime katılmalarıydı. Rus otokrasisi 1905 yılında devrimci harekete 12 ay boyunca direnmesine rağmen, 1917 devriminde ordunun desteğinden mahrum kalınca 12 gün bile ayakta kalamadı. 15 Mart günü Nikolay II tahtından feragat etmesiyle Rusya için Çarlık döneminin sonu geldi ve geçici hükümet kuruldu.

Not. 1917 Şubat Devrimi sırasında barikatlarda çatışan askerler ve siviller. Deutsche Welle (DW) Arşivi.

Geçici Hükümet yönetimin başına geçtiğinde gücü tek başına elinde tutamadı ve **Petrograd Sovyeti** (İşçi ve Asker Temsilcileri Konseyi) ile gücü paylaşmak zorunda kaldı. Bu iki kurum iktidarın ana organları olmuştu. Bu süreçte Lenin ancak 3 Nisan günü, devrimden sonra ülkeye dönebilmişti ve kendisi Geçici Hükümeti liberal burjuva ve toprak sahiplerinden oluşan bir hükümet olarak görmüştü. Barışa ulaşmak için hükümet, toprak sahibi ve kapitalistlere değil işçi ve köylülere ait olmalıydı düşüncesini savundu. Bu yönde ülkeye geldiği gün katıldığı *Birinci Petrograd Şehir konferansı* 'nda tüm iktidarın sovyetlere verilmesi önergesini kabul etti. Partinin yerel organizasyonlarının da bu kararı onaylamasıyla yönerge başarıyla geçti. Zaten hükümetin aldığı bazı kararlar ve yavaş işleyişi de onu destekleyen insanların artmasına yol açmıştı. Sosyalist Devrimciler bir süre hükümete baskı yapmadan taleplerinin çözülmesini beklemişlerdi, ancak Dışişleri Bakanı Milyukov'un I. Dünya Savaşı

hakkında yaptığı “zafere kadar savaşa devam” açıklamaları halk arasında büyük tepki topladı. Bir yandan da toprak sorununun çözümünün sürekli ertelenmesi gibi durumlar Lenin önderliğindeki işçi sınıfın sabrını taşııyordu. 20-21 Nisan tarihinde binlerce işçi Geçici Hükümeti ve Milyukov’u protesto etti. Aynı günün akşamında sokaklarda gösteri yasağı konuldu ama bu krizi çözmek için yeterli olamadı. 25 Nisan’da Milyukov istifasını vererek kabineden çekilmesi Geçici Hükümete vurulan ilk darbe olmuştu. Son çare olarak hükümet, Temmuz ayında gerçekleştirdikleri ayaklanmalar nedeniyle tutukladıkları ve aralarında Lev Troçki’de bulunan Bolşevikleri serbest bırakarak şehri korumaları için silahlandırdı, ancak bu karar hükümeti korumaktan ziyade yeni bir devrime yol açacaktı.

Yaz aylarında cepheden gelen yenilgi haberleri ve darbe girişimleri hükümeti çaresiz bırakmıştı. Sokaklarda “Bütün İktidar Sovyetlere!” sloganı yayılıyordu ve nihayetinde hükümetin işlevsizleştiği, gücünü kaybettiği bu boşlukta Lenin ve Troçki önderliğinde Bolşevikler 25 Ekim 1917 gecesinde “barış, ekmek, toprak” sloganı eşliğinde Kışlık Sarayı ele geçirerek **Ekim Devrimini** gerçekleştirdi. Böylece işçi sınıfının iktidarı resmi olarak ilan edildi.

Not.1917 Ekim Devrimi: Bolşeviklerin iktidarı aldığı anlar. UniversalImagesGroup/Getty Images.

İktidarın başına geçtikten sonra Bolşevikler I. Dünya savaşından çekildi ve karşılığında 1918’de *Brest-Litovsk* anlaşmasını imzaladı. Anlaşma sonucunda Almanya’ya Ukrayna, Polonya ve Baltık bölgelerini vermek zorunda kaldılar. Bu devasa toprak kayıpları Rus milliyetçilerinin, eski Çarlık destekçilerinin ve liberallerin, Bolşeviklerin Almanya’ya taviz verdiğini ve vatani sattığını düşünmesine sebep oldu. Bu gruplar kendi içinde silahlanarak *Beyaz Orduyu* kurdu ve Kızıl Ordunun (Bolşevikler) onlara karşı örgütlenmesiyle **Rus İç Savaşı** başlamış oldu.

5 yıldan uzun süren bu savaş Rus tarihindeki en kanlı çatışmalardan biridir. Fransa, ABD, İngiltere ve Japonya gibi dış güçler komünizmin yayılmasını bir tehdit olarak gördükleri için iç savaşa Beyaz Ordunun yanında dahil olmuşlardı. Bu süreçte birçok muharebe ve operasyonlar gerçekleşti. 17 Temmuz gecesi, eski Çar Nikolay II'nin yaşadığı Ekaterinburg şehrinin Bolşevikler tarafından basılıp kurşuna dizerek konutunda Nikolay II ve ailesini katletmesi bunlardan biriydi. Savaşın ilerleyen süreçlerinde dağınık ve düzensiz olan Kızıl Ordunun başına bizzat Troçki'nin geçmesiyle, ordu merkezi bir komuta sisteminde daha disiplinli şekilde hareket etmeye başladı. Aynı dönemde Beyaz Ordu Petrograd'ı ele geçirmek için birçok girişimde bulundu ama hepsi başarısızlıkla sonuçlandı ve bu süreçte topraklarını geri vermeyi vaad ettikleri köylülerin de desteğini kaybettiler. 1922 yılında savaş Kızıl Ordunun zaferiyle sonuçlandı ve resmi olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kuruldu.

Bunun ardından 1922'ye kadar olan süreçte SSCB komünist ideallerini yürürlüğe koyarken yeni bir politik figür yükseldi: Josef Stalin. Stalin, Lenin tarafından bu yılda Komünist Parti Genel Sekreterliğine getirilmişti. Böylece Stalin yönetimi ele geçirme aşamasına bir adım daha yaklaşmıştır. Takvim 21 Ocak 1924'ü gösterdiğinde Komünist Partinin kurucusu ve lideri olan Lenin hayatını kaybedince Josef Stalin genel sekreter görevine geçti. Anck Troçki Lenin'in ölümünden hemen sonra iktidar talebinde bulundu ve Mayıs 1924'de parti kongresinde Lenin'in halefinin Stalin değil kendisi olduğunu dile getirdi ve bu sorunun oylanmasını talep etti. Kongrede yapılan oylama sonucu 748 Bolşevik delege Stalin'in Genel Sekreter olarak kalması yönünde oy kullandı. 1929 yılında ise Troçki Sovyetlerin geleceği için bir tehdit oluşturduğu ileri sürülerek sürgün edilmiştir. Sonraki 29 yıl SSCB Stalin liderliğinde yönetildi. İktidarı boyunca sanayileşmeye ağırlık verdi, özel topraklara el koyarak

devlet çiftliğine dönüştürdü, parti içindeki rakibi olarak gördüğü kişileri ajan olmakla suçlayarak idam ettirdi ve II Dünya savaşında Nazi Almanyasına karşı kazandığı zafer gibi Sovey tarihinin en tartışmalı ve radikal dönüşümlerine sahne oldu. 1953 yılında ölü ülkenin içinde bir güç boşluğu bıraktı. Geriye kalan en güçlü aday olan Nikita Kruşçev'in iktidarın başına geçmesi de böylece gerçekleşti.

İkinci dünya savaşının ardından ortaya çıkan politik istihbarat akımıyla, SSCB ve ABD arasında bir üstünlük mücadelesi başladı. Bu dönem 1945-1960 arası *Soğuk Savaş Dönemi* olarak bilinir. ABD, işgal ettiği topraklardan çekilmeyen Japonya ve Almanya'nın savaşı kaybetmesiyle doğu ve batısında oluşan boşluklara yayılmak isteyen Sovyetlere karşı, Batı Avrupa'nın güçlü devletlerini bir araya toplayarak *Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nü* (NATO) 1949 yılında kurdu. NATO konseyinin 1957 16-19 Aralık tarihleri arasında yaptığı toplantıda, Sovyetlere karşı alınması gereken önlemler konuşuldu. Çünkü SSCB'nin o yıllarda gelişmekte olan nükleer teknolojileri diğer ülkelerde gerginliğe sebep olmuştu. Nükleer üstünlüğün Sovyetlerin eline geçmesinden kaçınmak için NATO'nun ortak kararı Avrupa ülkelerine Amerikan füzeleri yerleştirilmesi oldu. Bu olay ilerleyen yıllarda Küba füze krizinin temellerini attı.

3.2 Zastoy Dönemi

1964 yılında izlediği politikalar ve başarısızlıkları nedeniyle Nikita Kruşçev, Komünist Parti Merkez Komitesinin ortak kararıyla görevinden alını. Onun yerine Genel Sekreter rolüne geçen kişi ise Leonid Brejnev'di. Bu dönem ülke içindeki en büyük ekonomik krizlerden birini yani Drgunluk Dönemini (*Zastoy*) beraberinde getirecekti. Brejnev başa geçtiğinde Sovyetler zaten Stalin döneminden kalan yoğun üretim stratejisini sürdürmekteydi. Yani daha fazla

fabrika açıyor, daha fazla işçi çalıştırıyor ve daha fazla maden çıkarıyorlardı. Bu yüzden 1970 yılına yaklaştığında ülkede ciddi bir hammadde kıtlığı yaşandı. Brejnev bir yandan ABD ile askeri alanda eşitlenmek ve nükleer üstünlüğü garanti altına almak istiyordu. Ancak bu hırsların sonuçları zaten kritik bir durumda olan Sovyet ekonomisi için yıkıcı oldu. Kazanılan gelirlerin önemli bir kısmı direkt olarak askeri amaçlar için harcanıyordu ve bunun yanında sivil halk ikinci sınıf muamele görmeye başlamıştı. Gıdalar, tekstil, otomobil ve tuvalet kağıdı gibi en temel ihtiyaçların karşılanması bile halk için zor hale gelmişti. Sonraki iki sene durumlar daha da kötüye gitti. İklim nedeniyle toprakların çoğu verimsizleşmişti ve 1972 yılında kuraklıktan dolayı tarlalar neredeyse hiç hasılat vermedi. Üretilen az miktar hasılat ise henüz şehirlere ulaşmadan yollarda çürüyordu. En sonunda bu durumu çözmek amacıyla SSCB; ABD, Avusturya ve Kanada'dan gizli bir şekilde tahıl ithal etmek zorunda kaldı. Bu kadar sorunun yanında Sovyet ekonomisini ayakta tutan şey yine bir başka krizdi. 1973 de patlak veren Arap-İsrail savaşı (Yom Kippur Savaşı) dünya genelinde petrol fiyatlarının yükselmesine sebep oldu. Bu sırada Sibiry'a da bulunan petrol yatakları Sovyetlerin kurtarıcısı oldu. SSCB, kendi içinde üretilmediği tahıl, gıda ve malları Batı'dan petrol parasıyla tedarik etmeye başladı. Ancak bu alımlar sorunu kökünden çözmedi. Halk hala sıradan ihtiyaçlarını almak için saatlerce kuyruklarda bekliyordu. Otomobil sektöründe ise bu bekleyiş yılları bulabiliyordu. Tüm bunlar yeraltı piyasasının ve karaborsanın oluşmasına yol açtı. Halk bu dönem sırasında sıra beklemeden veya bir tanıdık aracılığıyla bir şeyler elde etmek anlamına gelen “Blat” kelimesini kullanmaya başladı.

3.3 Sovyet-Afgan Savaşı

Tarihsel olarak savaşlar yalnızca cephede verilen mücadelelerle değil, geride bıraktıkları toplumsal izlerle de hatırlanır. Sovyet-Afgan savaşı da (1979-1989) Sovyet tarihi için bunlardan biridir. 10 yıl süren bu mücadele sadece politik ve askeri bir başarısızlık değil, aynı zamanda dünyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yenilmez olmadığını gösteren en büyük etkenlerden biridir. Afganistan, Sovyetler için stratejik olarak önemli bir ülke olduğundan yıllar boyu ekonomik ve askeri yardım iki ülke arasında sürmüştür.

Afganistan, ADHP'nin (Afgan Demokratik Halk Partisi) 1978 yılında darbe yaparak yönetimi ele geçirmesiyle bir yıl kadar kadar komünist rejim ile yönetildi. Ancak Nur Muhammed Taraki ve Hafızullah Amin liderliğindeki bu yeni hükümetin ateist ve baskıcı politikaları muhafazakar halkı öfkelenirdi. Ülke genelinde dindar gerilla grupları silahlanarak komünist rejime karşı çıkarak ayaklanmalar gerçekleştirdi. *Mücahitler* adıyla bilinen bu gruplar SSCB destekli hükümete karşı savaşıırken, ABD de Mücahitlere gizli destek vermeye başladı.

İç karışıklıklar hükümet içinde halkın tepkisini artırırken, Sovyetler ilk başta ekonomik ve askeri yardım haricinde savaşa direkt müdahale etmekten kaçındı. Brezjnef, Afgan halkını daha fazla kıskırtmak veya Moskovayı kazanamayacağı bir savaşa sürüklemek istemiyordu. Ancak ilerleyen süreçte Taraki'nin Amin tarafından öldürülmesi, Amin'in Batıyla ve İslamcılarla yakınlaşmaya başlaması Sovyet tarafını endişelendirdi. Bir başka neden ise SSCB'nin Soğuk Savaş dönemi yaptığı dış politika ilkesi: *Brezjnef Doktrini*. Bu doktrin, Bir ülkedeki sosyalist rejimin tehlikeye girmesi durumunda başta en büyük güç olan Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin nu duruma müdahale etme hakkı ve yükümlülüğü olduğunu savunur. Böylece Sovyetler için geriye iki seçenek kalmıştı; ya Afganistan'ı işgal edip komünist rejimi kurtaracak ve 1950'lerin başından beri yaptığı yatırımları kurtaracaktı ya da

Pakistan ve İran'daki yönetime benzer, dini bir rejimin komünizmin yerini almasına izin verecekti. SSCB, ilk seçeneği tercih ederek 27 Aralık 1979 tarihinde savaşa ilk askeri müdahalesinde bulundu.

Bu hamleyle birlikte Amin aynı gün ortadan kaldırıldı. Yerine ADHP'nin kurucu üyelerinden olan Babrak Karmal getirildi. Bu süreçte ABD de artık yumuşak politikalarını bir kenara bırakmış, Afgan halkını cihat anlayışı ve direnişe teşvik etti. ABD desteğinin yanı sıra, Sovyet ordusu II. Dünya Savaşından beri Avrupa gibi düz topraklarda savaşmaya eğitilmişti. Afganistan'ın kayalık coğrafyası ve yüksek dağları onları hazırlıksız yakalamıştı. Ağır Sovyet tankları dar yollarda sıkışarak, çoğunluğu köylülerden oluşan Afgan ordusu için kolay hedefler haline gelmişti. Fakat hala ellerinde gerilla savaşına karşı avantaj sağlayacak önemli bir silahları vardı: Mi-24 Hind ağır helikopterleri. Sovyetler savaşın ilk yarısında bu “uçan tanklar” sayesinde gerilla sığınaklarını yok ediyordu. Ancak bu üstünlük uzun sürmedi. CIA, savaşı Afgan lehine çevirmek için bu zamana kadar yaptığı en maliyetli ve gizli operasyonlardan birini gerçekleştirdi. **Siklon Operasyonu** adı altında Mücahitler, Pakistan sınırlarında eğitildi ve silahlandırıldı. Bu sayı ve silah artışının yanında Sovyet ordusunun kaynakları da tükenme noktasına gelmişti. Ordu için lojistik destek sağlamak cepheye giden demiryolunun olmaması nedeniyle imkansızlaştı.

Tüm bunlar Sovyet askerlerinin 15 Şubat 1989'da Afganistan'ı terk etmesiyle sona erdi. Halihazırda ekonomik sıkıntılarla yüzleşen SSCB açısından bu savaş ülkeyi iflasın eşiğine getirdi. Savaş boyunca Afgan topraklarındaki Sovyet askeri sayısı 100,000'in altında tutulmamıştı. Bu askerlere gönderilen mühimmat, taşımak için kullanılan yakıtlar ve 15,000'e yakın hayatını kaybeden askerin cenaze masrafları birleşince telafi edilemez bir mali yüke yol açmıştır.

3.4 Mihail Gorbaçov'un iktidara gelişi

10 Kasım 1982 tarihinde Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri, Leonid Brejnev uykusunda kalp krizi geçirmesi sonucu hayatını kaybetmişti. Sonrasında gelen Yuri Andropov'un iktidarı da ani ölüm sebebiyle kısa olmuş, Andropov'un yerine gelen Konstantin Çernenko ondan bile daha kısa bir süre iktidarın başında kalabilmişti. 3 sene içinde SSCB üç ölümle karşılaşmış ve halk artık kendilerini yönetebilecek sağlıklı ve genç bir lider arayışına girmişti. Çernenko'nun ölümünden sonra yapılan 11 Mart 1985 seçimleri onlara tam da aradıkları kişiyi getirecekti; Mihail Gorbaçov. Stavropolde köylü bir aileden gelmesi Gorbaçov'a Sovyet sisteminin alt sınıflarının yaşam koşullarını ve tarımın verimsizliğini bizzat deneyimlemesine neden olmuştu. Hayatının 19 yılını geçirdiği köyünden 1950 yılında ayrılarak Moskova Üniversitesinde hukuk eğitimi almaya başladı. Bu süreçte aydın, yeni fikirlere açık ve rasyonel kişiliği dikkat çekmeye başlamıştı. Onun bu vizyonu eski KGB başkanı Yuri Andropov'un dikkatinden kaçmadı. Gorbaçov'u *Kremlin'e* (Moskova'nın merkezinde bulunan, devlet başkanlarının ikametgahı olarak kullanılan kale) çağırarak adeta halefi olarak yetiştirmeye başladı. Siyasi kariyerine böylece 1952 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne katılarak başlayan Gorbaçov kısa bir süre sonra kendini bir güç savaşının içinde buldu. Çernenko'nun ölümüyle Politbüro toplandığında, o yılların diplomasinin en önemli isimlerinden olan Andrey Gromiko, toplantıda muhafazakarların söz almasına vakit bırakmadan aday olarak Gorbaçov'u önermişti. Bununla birlikte Gorbaçov o gün rakiplerinin geri adım atması ve çoğunluk oyunu alarak partinin Genel Sekreteri pozisyonuna geçti. Bu tarihten itibaren SSCB'nin son başkanı ve kurulun en genç üyelerinden biri olmuştur. Ekonomik anlamda zorluklarla mücadele edildiği, köylülerin kolektif çiftlik sisteminde çalışmak zorunda bırakıldığı (çiftçilerin toprak ve mallarını devlet gözetiminde başka çiftçi

ailelerle bileştirdiği sistem) bir dönemde yetişen Gorbaçov, bir şeylerin değişmesi gerektiğinin farkındaydı ve ilerleyen süreçte yürürlüğe geçireceği Glasnost, Demokratizatsiya ve Perestroyka reformları ülkede yeni bir döneme kapı açacaktı.

Not. Mihail Gorbaçov (1985). Print Collector / Print Collector/Getty Images

4. Gorbaçov Reformları

4.1 Glasnost

Gorbaçov iktidara geldiğinde, öncelikli hedefi çökmekte olan ekonomiyi düzeltmekti. Ancak işe koyulduğunda şu gerçeği fark etmesi uzun sürmedi; Ekonomiyi düzeltmek için önce yalan söyleyen bürokrasiyi yıkmak gerekti. Sovyet planlama sisteminde fabrikalar, tarlalar ve yerel yöneticiler, Moskova'daki merkeze sürekli yalan söylüyordu. Üretim kotaları tutmadığı halde tutmuş gibi gösteriliyor, yolsuzluklar gizleniyor, sistemin pürüzleri saklanıyordu. Bu süreçte halk arasında reform politikalarının uygulanması isteği de artmıştı Özellikle Çernobil Faciası toplumun kamuya açık olma anlamına da gelen Glasnost politikasını daha çok istemesinin tetikleyicisi olmuştur Çünkü o zamana kadar sansüre uğrayan, Komünist Parti'nin birer yayın organı olan ve bir propaganda aracı gibi davranan Sovyet basını bu olayla birlikte halktaki güvenilirliğini tamamen kaybetti. Sovyet basını da gerçekleri halktan sakladığı gerekçesiyle Glasnost politikası doğrultusunda uygulanan reform sürecine dâhil edildi ve böylece Sovyetler Birliği yönetimi bağımsız bir basın kurma girişimi başlattı.

Times gazetesinde Jonathan Miller tarafından yazılan “Sansür Uzaya Ulaştı” başlıklı haberde Çernobil Faciası ile ilgili sansür uygulamalarına dikkat çekilerek Sovyetler Birliği'nin yanı sıra Pentagon'un da sivil uydulardan çekilen görüntüleri sansürlediği söylenmektedir. Ancak reformun yürürlüğe girmesiyle beraber gazete Gorbaçov'u ve reform politikalarını açıkça desteklediğini belirtmiştir. Glasnost ilk defa radyo, televizyon ve gazetelerdeki sansürü tamamen kaldırarak, gazetecilere fakirlik, suç oranları, yolsuzluk gibi SSCB'de yıllar boyu halktan saklanmaya çalışan konular hakkında yazma fırsatı verdi. *Ogonyok* ve *Moskovskie Novosti* dergileri bunlardan en çok satanları arasındaydı.

Gorbaçov yönetimi Glasnost politikasıyla esasen yerel Komünist Parti iktidarlarının kendi halklarından aldıkları güveni pekiştirmeleri konusunda destek verdi. Yerel Komünist Parti liderlerine merkezi Moskova yönetiminin daha fazla müdahale etmeyeceği belirtilerek Glasnost politikasının uygulanması amacıyla halkın daha fazla özgürlük sahibi olması istendi. Gorbaçov, bu reformu sistemi kurtarmayı amaçlayarak ilan etmişti. Fakat halk, rejimin geçmişte işlediği suçları, ekonomik durumun beklenenden de kötü olduğunu aniden görünce Komünist Partiye karşı yaklaşımlarını tekrar sorguladılar. Özellikle milliyetçiler bu gerçeklerin açığa çıkmasıyla ayaklanmalar başlattılar ve Sovyetler sistemini dağılmaya götüren adımlardan biri gerçekleşmiş oldu.

4.2 Perestroka

Yeniden yapılanma anlamına gelen Perestroka, ekonomik alanda Gorbaçov'un yaptığı ekonomik alandaki reformlara verilen isimdir. Bu reform, sosyalist planlı ekonomi modelini tamamen ortadan kaldırmayı değil, duraklamış olan Sovyet yapısını modernize etmeyi amaçlıyordu. 1918 yılında yürürlüğe konan Perestroka, fabrikalara ve üretim alanlarına bütçe denetimi getirildi. Sovyet tarihinde yetmiş yıl aradan sonra ilk kez "kooperatif" adı altında küçük ölçekli özel işletmelerin açılmasına, tarım arazilerinin uzun vadeli kiralanmasına ve yabancı sermayenin Sovyet devlet firmalarıyla ortak girişimler kurmasına izin verildi. Bunlar günümüzde küçük gibi görünse de o zaman için büyük gelişmelerdi.

Ancak Gorbaçov'un sistemi düzeltip kurtarmasını umduğu bu sistem büyük bir kaosa yol açtı. Fabrikaların ucuz devlet fiyatından mal tedarik etmeyi bırakması ile devlet mağazalarındaki raflar tamamen boşaldı; et, şeker, sabun gibi en temel ihtiyaç maddeleri bile halkın kilometrelerce uzayan kuyruklar beklemeden ulaşamayacağı hale gelmişti. Ekonomik

öküşten kaçınmak için yapılan kontrolsüz para basımı Ruble'nin hızla değeri kaybetmesine neden oldu. Sovyet vatandaşları rejim tarihinde ilk kez işsizlik gerçeğiyle tanıştı. Bir kez daha Gorbaçov'un kağıt üzerinde umut vadeden bir planı başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

4.3 Demokratizatsiya

Demokratizatsiya, Sovyetler Birliğini yıkıma götüren en önemli adımlardan biriydi. Yıllar boyu sürdürdüğü tek partili rejimjini ve Komünist Parti üstünlüğünü değıştiren hareket olmuştu. Halkın yönetimdeki rolünü artırmak amacıyla 1987-1988 yıllarında, yine Gorbaçov önderliğinde ilan edilen bu reform 1989 yılında yapılan Halk Temsilcileri Kongresinde ilk etkisini göstermişti. Sovyet tarihinde ilk kez, tek bir partinin onayladığı tek bir aday yerine, aynı koltuk için birden fazla adayın (komünist olmayan figürlerin) aday gösterilebildiği serbest seçimlerin önü açıldı. Meclis oturumlarının devlet televizyonundan canlı ve sansürsüz yayınlanması da halkın güncel durumlardan en bariz şekilde haberdar olmasını sağladı. 1990 yılında anayasanın Komünist Parti'ye "toplumun yönetici gücü" statüsünü veren 6. maddesinin iptal edilmesi de bu reformun sonuçlarından biri sayılır. Durum bazı yerlilerin aksini düşünmesine sebep olsa da, Gorbaçov bu reformları Sosyalist sistemi yıkmak veya zarar vermek amacıyla yapmamıştır. Ancak halkın yönetime daha fazla dahil olmasını hedeflemiştir. En sonunda Demokratizatsiya halkı bir nevi bir arada tutan Komünist Parti ideolojisini dağıtarak SSCB için kaçınılmaz dağılma sürecini beraberinde getirmiştir.

5. Yüksek Sovyet Yapısı ve Prezidyum

“Denetlemek” ve “başkanlık etmek” anlamına gelen prezidyum kelimesi, ulusal yasama ya da yürütme organının yönetim konseyidir. Parlamenter bir yapıyı veya devlet organını yöneten üst düzey kurumdur. Sovyetler; çoğu komünist ülkede görülen kollektif başkanlık teorisinden hareketle, Yüksek Sovyet ve Yüksek Sovyet Prezidyumu yapıları ile yönetilir. Bu yapılardan Yüksek Sovyet yaklaşık 1500 üye bulundurduğundan her zaman toplanamaz ve bu durumda devletin anayasal yetkilerine daha az kişi barındıran ve daha üst bir kurul olan Yüksek Sovyet Prezidyumu sahip olur.

Yüksek Sovyet; SSCB’deki parlamenter yapının genel adıdır ve anayasal kuvvetlerin birleştiği yapıdır. Karma kuvvetler ve kuvvetler birliğini benimsemiş olan Sovyetler Birliği’nde Yüksek Sovyet, devlet iktidarının en yüksek organı olup Millet Sovyeti ve Birlik Sovyeti adında iki eşit haklara sahip kanadı olan bir parlamentoya karşılık gelmektedir. SSCB’nin 1936 tarihli Anayasası’nın 33. maddesi ve 1977 tarihli Anayasası’nın 109. Maddesine göre; Birlik Sovyeti, Birliğin tamamındaki halkı temsil eder iken Milletler Sovyeti, federe unsurların temsil organıdır.

Yüksek Sovyet dört yıllığına; genel, eşit, gizli ve doğrudan oy prensipleri ile yapılan seçimle göreve gelir. Her iki kamaraya ilişkin seçimlerde eş zamanlı yapılır ve her iki kamarayı da halk seçer 1966 seçimlerinin ardında Birlik Sovyeti’nde 761, Milletler Sovyeti’nde 750 olmak üzere Yüksek Sovyet’te toplamda 1517 vekil bulunmaktadır. Birlik Sovyeti’nde yer alan her vekil yaklaşık 300.000 kişiyi temsil ederken, Milletler Sovyeti’nde ise federe unsurların her birisi farklı sayıda vekil ile temsil edilmektedir (Chkhikvadze, 1972).

Yüksek Sovyet kamaraları sürekli oturum gerçekleştiren ve devamlı açık olan bir kurum değildir. 1936 Anayasası'nın 36. Maddesine ve 1977 Anayasası'nın 112. Maddesine göre Yüksek Sovyet yılda iki kere toplanmaktadır. Parlamentonun her iki kanadı da aynı anda toplanmakta ve dağılmaktadır. Bu toplantılar yılda iki defa olmak üzere, birkaç günlüğüne yapılmaktadır.

Olağan oturumlara çağrı Yüksek Sovyet Prezidyumu tarafından yapılmaktadır. Olağanüstü oturumlar ise Birlik Cumhuriyetlerinin talebi ile veya Yüksek Sovyet Prezidyumu tarafından yapılabilmektedir. Yüksek Sovyet Genel Kurul oturumları, en yaşlı üye tarafında açılmakta, oturumları Yüksek Sovyet Başkanı ve dört yardımcısı tarafından yönetilmektedir.

Yüksek Sovyet üyeleri genellikle Komünist Parti veya devlet görevlilerinden oluşmakta ve genellikle Yüksek Sovyet onların ikincil vazifeleri haline gelmektedir.

Yüksek Sovyet, SSCB'nin en yüksek ve en önemli organı olarak kabul edilse de uygulamada hal böyle olmamıştır. Çünkü anayasa, Yüksek Sovyet'in yılda iki kez toplanmasını öngörmüş ve yapılan toplantılar bir haftayı geçmemiştir. Durum böyle olunca Yüksek Sovyet'in yaptığı bütün iş Yüksek Sovyet Prezidyumu tarafından alınan kararları onaylamaktan öteye geçmemiştir.

5.1 Birlik Sovyeti

1938-1991 yılları arasında Yüksek Sovyet'in alt meclisi olan Birlik Sovyeti, 1936 Anayasası sayesinde 1938'de kuruldu. Birlik Sovyeti ne olursa olsun, kuruluş amacından dolayı Sovyetler Birliği'nin tüm halkının çıkarlarını temsil ediyordu.

ABD'deki Temsilciler Meclisi'ne benzeyen Birlik Sovyeti, 1936 tarihli SSCB Anayasası'nın 33. Maddesine göre her 300.000 kişiyi temsilen bir milletvekili seçilmesi ile oluşmaktadır. 1977 tarihli Anayasa, rakamsal olarak kaç kişinin bir milletvekili tarafından temsil edileceğini düzenlememiştir. Bununla birlikte 110. Maddesine göre nüfus oranına nispetle belirlenecek seçim bölgelerinden temsilciler seçileceğini ifade etmiş ve Birlik Sovyeti'nin temsilci sayısının Milletler Sovyeti ile aynı olacağını da belirtmiştir. Böylelikle Yüksek Sovyet'in toplam üye sayısı 1500'e ulaşmıştır. Yüksek Sovyet vekilleri, vekil olmaktan ötürü maaş alamamaktadır. Ancak sayısız tür ve ad altında devlet yardımlarından faydalanmaktadırlar. (Gripp, 1978).

1977 tarihli Sovyetler Birliği Anayasası'nın 100. Maddesine göre Birlik Sovyeti milletvekilliği seçimlerinde aday gösterilme hakkı başta Sovyetler Birliği Komünist Partisi olmak üzere ticari birlikler, Komsomoller, kooperatif, sendika ve diğer toplumsal örgütlenmeler arasında paylaştırılmıştır. Sovyetler Birliğinin bir "Parti Devleti" olduğu göz önünde bulundurulduğunda seçimlerde aday gösterme mümkünatının Komünist Parti lehine oluşturulduğunu söylemek yanlış olmaz.

Seçimler her ne kadar gizli, serbest ve genel oy ilkelerine uygun bir biçimde gerçekleştirilse dahi, aday göstermek için SBKP'nin iradesi dışına çıkmanın pek de mümkün olmaması nedeniyle, SSCB'de seçimlerin göstermelik olduğu eleştirisi yapılmıştır (Kirichenko/Denisov, 1960).

Birlik Sovyeti'nin temel görevi, Yüksek Sovyet genelindeki yasama faaliyetlerine dahil olmak ve bu çerçevede yasa tasarılarını görüşerek onaylamak ve reddetmektir. Aynı zamanda ekonomik reformların yürürlüğe koyulması, kalkınma planları yapılması, devlet bütçesinin

onaylanması gibi ekonomik faaliyetler ve anayasal düzenlemelerin yapılması gibi devlet işleri Sovyetler tarihi boyunca çoğunlukla Birlik Sovyeti tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca Birlik Sovyeti, Yüksek Sovyet'in diğer kamarası olan Millet Sovyeti ile bir araya gelerek Sovyetler Birliği Bakanlar Sovyeti gibi üst yönetim organlarının seçilmesinde oy kullanma hakkına sahip olmuş ve Sovyetlerin kaderinin değişmesinde dolaylı rol oynamıştır.

5.2 Milletler Sovyeti

1938-1991 yılları arasında Yüksek Sovyet'in alt meclisi olan Millet Sovyeti'nin kuruluş nedeni, devasa bir federasyon olan Sovyetler Birliğindeki yüzlerce farklı dili, etnik kökeni ve kültürü devlet yönetiminde temsil etmektir.

Milletler Sovyeti, SSCB'nin federal yapısının bir gereği olarak ortaya çıkmış olup ABD'deki Senato'ya benzer bir görev ifa etmiştir. Milletler Sovyeti, SSCB'yi meydana getiren federe unsurların temsilcilerinden oluşmaktadır. 1936 tarihli Anayasa'nın 35.

Maddesine göre Milletler Sovyeti'nde her Birlik Cumhuriyeti 25, her Özerk

Cumhuriyet 11, her Otonom Bölge 5 ve her Ulusal Alan 1 temsilci ile temsil

edilmektedir. 1977 tarihli Anayasa'nın 110. Maddesine göre Milletler Sovyeti'nde her

Birlik Cumhuriyeti 32, her Özerk Cumhuriyet 11, her Otonom Bölge 5 ve her Otonom

Alan 1 temsilci ile temsil edilmektedir (Özyurt/Saka, 2021/2).

Millet Sovyeti ile Birlik Sovyeti eşit haklara sahipti. Bir kanunun yürürlüğe girmesi için her iki meclisin de onayı gerekiyordu. Eğer iki meclis bir yasa üzerinde uzlaşamazsa, konu her

iki meclisten eşit üyenin katıldığı bir uzlaştırma komisyonun giderdi. Yine de çözülmezse Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun parlamentoları feshedip yeni seçim kararı alma şansı vardı.

5.3 Komünist Parti (SBKP)

Tek partinin hakim olduğu Sovyet sisteminde, iktidarda olan parti Komünist parti olmuştur. Sovyetler özelindeki tam adıyla Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP), Sovyetler Birliği'nin tüm ekonomik, siyasal ve kültürel alanları ile yakından ilişkili olmakla birlikte devletin tüm kurumlarını etkisi altında tutmuştur.

Komünist Parti, anayasa düzenlenmesi ile birlikte, SSCB'de tek parti olma özelliğini taşımış ve hükümetin temel politikalarını belirleyen bir organ olmuştur. Ülkeyi ilgilendiren bütün önemli konular partide görüşülmüş hükümet de bunları tasdik etmiştir. Hükümet ile parti bir bütün olarak görüldüğünden aralarında görüş ayrılığı da pek yaşanmamıştı (Gürkan, 1964)

1917'de yaşanan Bolşevik İhtilali sırasında Parti, halk tarafından pek elle tutulmadığı gibi diğer partilere göre azınlıkta kalıyordu. Fakat Sovyet sisteminin inkişafı ve yeni rejimin tesisinden sonra parti, son derece kuvvetlenerek ülkenin her alanında tesirli bir kontrole sahip oldu. 1936'de Stalin yeni Anayasayı Birlik Sovyetine arzettiği sırada “Siyasî şuura sahip en faal yurttaşlardan mürekkep olmakla övünen Komünist Partisinin üstün durumunda hiçbir değişiklik yapılamayacağına” resmen teminat vermişti (Gürkan, 1964). Ayrıca 1936 Anayasası'nın 126. Maddesinde de Komünist Parti; resmen, hükümetin esaslı bir temeli ve memleketin yegane siyasi önderliğini yürüten bir parti olarak tanımlanıyor ve bütün yurttaşlara açık bulunuyordu.

SBKP, devlet politikalarının çekirdeğini oluşturmaktadır. Tüm devlet organları SBKP'nin politikalarını realize etmek için faaliyet yürütmektedir. Resmi Sovyet hukuk ve ideoloji tezlerinde devlet başkanlığı fonksiyonunu Yüksek Sovyet Presidyumu'nun yerine getirdiği ifade edilmesine karşın bu işlev SBKP tarafından yerine getirilmektedir. SBKP Genel Sekreterinin aynı zamanda Yüksek Sovyet Prezidyumu Başkanlığı yapmaya başlaması fiili (de facto) olan bu durum hukuki (de jure) hale getirilmiştir.

SBKP üyesi olmak son derece zordur. Bilinçli bir şekilde oluşturuldu belli olan birden çok, eleyici denetim mekanizmalarından geçilmesi gerekmektedir. SBKP üye sayısının, Sovyetler Birliğindeki vatandaşlara oranla çok düşük tutulması, partide seçkin bir komünist kesim bulundurmak istendiğini gösterir. Lenin'in "Askeri nizam ve disiplin içerisinde, geniş yetkilerle donatılmış olan bir parti, sistem için faydalı olabilecektir. Bahse konu disiplin ve nizamı sağlayacak olan ise 'demokratik merkeziyetçilik' ilkesidir." ifadesi de aynı şekilde Sovyetlerde Lenin tarafından geliştirilen demokratik merkeziyetçilik ilkesini ve disiplinli partinin sistem üzerindeki etkisini ele almaktadır.

Demokratik Merkeziyetçilik, siyasi bir partide karar alma sürecinin demokratik tartışmaya açıklığını ve özgür fikir ortamının varlığını savunurken, çoğunluk ile hemfikir olunan kararın uygulanmasında birliği esas alan bir ilkedir.. Alınan kararların tüm parti üyeleri tarafından disiplinli ve birleşik şekilde uygulanması, bir "Parti Devleti" olan Sovyetler birliği'nin yapısına tarihte çoğunlukla dahil olmuştur.

6. 1989 Seçimleri

Mart 1989 seçimleri, Sovyetler Birliği Halk Temsilcileri Kongresi için yapılan seçimler, 1917’de Sovyetlerin doğuşundan bu yana yapılan ilk açık ve demokratik olarak tarihe geçti. 1989 seçimleri; merkeziyetçi ve tek partili Sovyet devletinin çok partili Rus sistemine dönüşümünün uzun ve engebeli sürecini başlatan ilk seçimler olduğu için Rusya’nın mevcut politikası üzerinde etkisi büyüktür.

Rusya'daki mevcut siyasi aktörlerin birçoğu, “demokratik” Sovyet yasama organının ilk yıllarında, 1989-1990 yıllarında oyunun kurallarını öğrenmeye başladı. Boris Yeltsin, Nikolai Travkin, Gavriil Popov, Anatolii Sobchak ve modern Rus siyasi sahnesinde aktif katılımcılar olan birçok diğer figür, Halk Temsilcileri Kongresi ateşinde ulusal üne kavuştu. Şu anda Rus siyasi sahnesini karakterize eden birçok özellik, Rus demokrasisinin şekillendirici döneminde gelişti (Varnum, 1994).

Mart 1989 da seçilen Sovyetler Birliği Halk Temsilcileri kongresi; yetkisini anayasadan alan, Komünist Partisinin keyfine bağlı olmayan ve ekonomik ve politik değişiklikleri yasa olarak kodlayacak bir yasama organı olarak tasarlandı. Bu organ ilk zamanlarında yalnızca kısmen demokratik (rekabetçi) olmasından ve parlamenter prosedür bilhassa organizasyon deneyimsizliğinden dolayı baştan itibaren engellendi. Yeni yasama organının ortaya çıktığı yıllarda SBKP’nin hala devlet üzerinde kontrol ve etkiye sahip olması, seçimdeki 2250 sandalyenin üçte ikisinin yalnızca Parti tarafından atanması demektir. Sovyet devletinin tek parti yani Komünist Parti tarafından yönetimini istemesi anlaşılabilir olan Parti merkezi ve Parti üyeleri aynı zamanda tek partili bir devlette parlamenter bir yapıyı bir ihtiyaç olarak görmüyor ve bu reforma karşı çıkıyorlardı. Buna rağmen Parti tarafından atanmayan 2250

sandalyenin üçte biri, yerel organizasyonların SBKP adayına karşı koşacak adaylar önerebileceği açık oylama ile belirlenecekti. Komünist adaylar, bu açıkça rekabet edilen bölgelerde bazı sandalyeleri kazanabildiler (Pribylovskii/Vladimir, 1992)

Partinin otorite artışına en önemli engellerden biri yeni oluşan parlamentonun doğasıydı. Yukarıda belirtildiği gibi kongrenin büyük çoğunluğu hala komünistti; ancak muhalefet, halk tarafından seçilmiş olmanın özgüvenini taşıyordu ve geçmişte hiç olmadığı kadar ses getiriyordu. Muhalefet tipi figürler, belirli konular hakkında ne düşündükleri nedeniyle değil, muhalefet konusundaki ünleri veya kararlı karakterleri nedeniyle seçildi (Varnum, 1994).

Yine de SBKP seçmenleri temsilcilerini seçmekten büyük bir gurur duydular. Sovyet seçmenine yeni bir süreç tanıtmakla birlikte, 1989 seçimleri bağımsız siyasi organizasyonların çalışma şeklini güçlü bir şekilde etkiledi. Bu alternatif siyasi yapı kendisiyle birlikte alternatif siyasi grupların da doğmasına sebep oldu. Alternatif siyasi gruplar, resmiyette var olma izinleri bile olmadan birbirleri ile başa çıkmayı öğrenmek zorunda kaldılar.

6.1 Muhalefetin Yükselişi ve Neformal Hareket

Sovyetler Birliğinde Neformal Hareket; devlet ve Komünist parti tarafından resmi olarak tanınan kurumsal yapılar dışında faaliyet gösteren, gönüllü katılıma dayalı toplumsal ve siyasal oluşumları ifade eder. İlk bakışta 72 yıl boyunca tek bir partinin baskıcı himayesi altında yönetilmiş bir ülkede bağımsız bir siyasi hareketin hiçbir temeli olamayacağı düşünüldü. Özellikle 1980'li yıllarda Gorbaçov'un Glasnost ve Perestroyka politikalarının yarattığı özgürlük ortamında ortaya çıkan bu hareketler; başlangıçta siyasi iktidara karşısına

alan siyasi oluşumlar olmamakla beraber evre koruma, insan hakları, tarihî hafıza, demokratikleşme ve ulusal kimlik gibi çeşitli konular etrafında birleşmiş ve parti niteliğinde olmaktan ziyade sivil toplum kuruluşu girişimlerinde bulunmuştur. Ancak zamanla kamuoyunun şekillenmesinde ve Komünist Parti'nin siyasi tekelliğinin sorgulanmasında önemli rol oynamıştır. Bu nedenle Neformal hareketler, toplumda bağımsız siyasi katılımın gelişmesini sağlayan ve 1989 Halk Vekilleri Kongresi'nde belirgin bir örgütlü muhalefetin var olmasının temel nedeni olmuştur.

Neformal gruplar, giderek daha az saf sivil etkinlik girişimlerinde bulundu ve yarı politik ilgi alanlarına yöneldi. Bu “yarı politik” olayların en önemlilerinden biri 1989 yılında resmi olmayan yayınların sayısı neredeyse üçe katlandı ve 600'e ulaştı. ,

Gorbaçov'un merkezi medya üzerindeki kontrolü gevşetmesinin ardından, birçok sesleri daha sık ve daha yüksek bir şekilde duyulmaya başlandı. Bu kuruluşlar, özellikle "ilerici-demokratik" olanlar, tabanda en etkili olanlardı, bazıları ise Birlik düzeyine genişlemeye çalıştı. 1989 Sovyetler Birliği CPD seçimlerinde, resmi olmayanlar, tartışmalı seçim bölgelerinde Komünist adaylara karşı alternatif (komünist olmayan) adayları destekleyen ana güçtü (Varnum, 1994).

Böylece Neformal Hareket, erken aşamalarda kamu hoşnutsuzluğunu ve politik arzuları iletmede bir kanal rolü oynadı. Neformal grupların amacı 1988/9 yıllarına kadar yalnızca hükümetin belirli kararların karşı protesto yapmak ve ekolojiye zararlı olan bazı projeleri durdurmaya çalışmak gibi reaktif önemlerden ibaretti. Ancak 1988/9 yıllarında açık olarak siyasi ve hükümetin karşısında hareket etmeleri gerektiğini, Neformal gruplar olarak inisiyatif

alınabileceğini keşfettiler ve 1989 Halk Temsilcileri Kongresi Seçimlerinde Neformal grup, yani muhalefet olarak Komünist Parti'nin karşısında durarak önemli bir rol oynadılar.

6.2 Komünist Partinin Yenilgisi

Sovyetler Birliğinde birini veya bir grubu “çoğulcu” olarak tanımlamak tamamen olumsuz bir imajı çağırıyordu. Bu çoğulculuk karşıtı düşüncenin esası, Parti'nin verdiği kararı yine parti üyeleri tarafından onaylayarak yürürlüğe girdiği, yaklaşık 70 yıllık tarihi ve merkezi demokrasi ile bağdaştırılmış sistemdir. Eski parlamenter yapıda; yılda yalnızca bir veya iki kere alınan toplantılarda Parti'nin verdiği kararları itirazsız yürürlüğe sokan yapı, doğal olarak parti tarafından eleştirilecek ve karşı koymaya çalışılacaktı. Bu da Parti'nin Neformal Hareketi “muhalefet” olarak tanımlanmasının temel nedenidir.

Zamanla çoğulculuğun olumlu yönünü tekrar keşfeden halk, sahip oldukları siyasi sistem hakkında kamuoyunda temel bir değişimi işaret etti. Bu gelişmeler, çoğulculuğun olumsuz görüşünü aşındırmayı başararak seçimleri kazanmada oldukça başarılı oldular.

Mart 1989 seçimlerinden sonra, SSCB Halk Temsilcileri Kongresi içinde toplumun genelinde neformal'nye'lerin yükselişine benzer bir süreç yaşandı. Rusların görüşlerini ifade etmek ve kolektif güçlerini artırmak için gayri resmi gruplarda bir araya gelmesi gibi, Halk Temsilcileri de Kongre içinde, 1917 Devrimi'nden bu yana Sovyet politikasında görülmeyen bir ölçüde bir araya geldi. Toplum içindeki mevcut bölünmeleri Halk Temsilcileri Kongresi'ne aktarma süreci, CPD için rekabetçi seçimlerin yapılacağı duyurusuyla başladı. Bu dönemde oluşturulan siyasi gruplara bağımsız partiler denilemez çünkü bağımsız partiler, Nisan 1990'da SSCB

Anayasası'nın 6. Maddesinin iptaline kadar yasadışı kalmıştır. Yine de, Halk Temsilcileri Kongresi'nin faaliyetlerinin ilk yılı boyunca Halk Temsilcileri Kongresi içinde gayri resmi fraksiyonlar ve gruplar oluştu ve bir sonraki yıl varlıkları için yasal bir temel oluşturulduğunda gelişmeye devam etti (Varnum, 1994).

Komünist Parti, Mart 1989 seçimlerinde daha önceki seçimler kadar birleşik değildi. Şubat 1989'da bir Pravda (Pravda, Sovyetler Birliği döneminde Komünist Parti'nin resmi yayın organının adıydı ve günlük gazete çıkarırdı) editörü, bazı CPSU adaylarının yeni bağımsızlıklarını üzüntüyle karşıladı: “yerel aday olarak önerilen bazı Komünistlerin genel parti platformunu unuttukları izlenimini ediniyorsunuz: Kitlelere onun özünü ve maddesini açıklamıyorlar ve kişisel programlarını onun hükümleriyle ilişkilendirmiyorlar - bazı durumlarda ise ondan sapıyorlar .”

Editör, bir zamanlar birleşik olan Komünist Parti'nin yapısındaki çatlakları işaret etti ve iplerin biraz gevşetilmesi ile, haklı olarak, geçmişe bakıldığında, kontrolün yakında tamamen kaybedeceğini öngördü. Parti'nin resmi yayın organı olmasına rağmen Parti Merkezindeki çatlaklardan bahsetmesi halihazırda bir kanıt değeri barındırmaktadır. Editörün yazdığına göre bir ülkedeki 20 milyon kişinin herhangi bir konuda tamamen aynı fikirde olması imkansızdır. Daha da ötesi, Komünist Parti'ye üyelik Sovyet toplumunda veya herhangi bir devlet aygıtında öne atılmak için önemli bir kriter, bir biletti. Bir çok insan Parti'ye ideolojik görüşlerini temsil ettiği için değil, sağladığı kolaylık ve fırsatlardan, bir noktada başka seçeneği olmadığından üye olmuştur.

Böylece Parti, geniş görüş ve idoloji yelpazesi içeriyordu fakat bu geniş yelpazenin neredeyse hepsi Komünist Parti'nin adı ve maskesi altında gizlendi.

Ancak Gorbaçov; Perestroyka'yı uygulamaya başladığında yani Halk Temsilciler Kongresi'nin ilk oturumlarında, Parti'de var olan bölünmeler yüzeye çıktı ve herkesin görebilmesi için aydınlatıldı. Böylece SBKP içinde farklı ideolojilerden bahsetmek mümkün hale geldi.

Özetle, Gorbachev tarafından yapılan reformlar, vatandaşın daha önceden bastırılmış eleştirilerini dile getirmelerine olanak sağlamıştır. Seçim sürecinde birçok bağımsız ve reform yanlısı adayın başarı elde etmesi, Komünist Parti'nin siyasi tekelliğinin halk nezdinde zayıflamasına neden olmuştur. Bunun yanında milliyetçi hareketlerin güç kazanması ve demokratik temsil edilme arzusunun artması ile, Sovyet toplumunda tek partili sistemin artık büyük bir kitle tarafından desteklenmediği görülmüştür. Mart 1989 seçimleri Komünizmin tamamen ortadan kalktığı bir dönüm noktası olmamakla birlikte, Komünist Parti'nin siyasi üstünlüğünü kaybettiğini gösteren ilk ve en büyük resmi gelişme olarak kabul edilmekte ve Sovyet sisteminin çözülme süreci için önemli bir olay olarak görülmektedir.

7. Sovyetler Birliğinin Dağılması

7.1 Egemenlik Geçidi

Egemenlik Geçidi, Sovyetler Birliği'nin son dönemleri için kullanılan tarihsel bir terimdir. Bu terim 1988-1991 yılları arasında Sovyet cumhuriyetlerinin ve bazı özerk bölgelerin birbiri ardına egemenlik deklarasyonu yayımlaması olayıdır. Bu dönemde merkezi Sovyet otoritesini zayıflatırken birçok birlik cumhuriyeti kendi yasalarının merkezi yönetim yasalarından daha üstün olduğunu savundular.

Süreç, özellikle Gorbachev reformları ardından hız kazandı. Estonya SSC, Litvanya SSC, Letonya SCC gibi birlik cumhuriyetleri daha fazla özerklik talep etti ve diğer cumhuriyetlerde benzer adımlar attı.

Egemenlik Geçidi yalnızca milliyetçi taleplerin yükselişini değil, aynı zamanda Sovyetlerin federal yapısının işleyişine yönelik ciddi bir süreçtir. Merkez ile cumhuriyetler arasında çıkan yetki çalışmaları, ekonomik ve siyasi kriz ile birleşerek Sovyetlerin bütünlüğünü sarsmış ve 1991'deki çöküşünün en önemli dinamiklerden biri olmuştur.

7.2 Yeni Birlik Antlaşması

Yeni Birlik Antlaşması, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını önlemek amacıyla yapılan antlaşmadır. Gorbaçov tarafından hazırlanan antlaşma, Sovyetler Birliği'nin yeniden yapılanmasını hedefler. 1980'li yıllarda hız kazanan ekonomik kriz, milliyetçi hareketlerin yükselişi ve cumhuriyetlerin egemenlik deklarasyonları, Gorbaçov'un bu antlaşmayı cumhuriyetlere sunmasındaki temel motivasyon olmuştur. Gorbaçov; Sovyetler Birliği otoritesi altında kalmaktansa egemenliklerini ilan etmek isteyen cumhuriyetlerden sonra merkeziyetçi yapıyı korumak yerine cumhuriyetlere daha geniş yetki ve ekonomik imkanlar tanıyan, yeni bir birlik modeli oluşturmak istemiştir.

Antlaşmaya göre Sovyetler Birliği, güçlü bir merkez tarafından yönetilen katı bir federasyondan ziyade egemen cumhuriyetlerin gönüllü olarak bir araya geldiği daha gevşek bir federasyon veya konfederasyon niteliği kazanacaktı. Yine antlaşmaya göre iç yönetim, ekonomi ve yerel yasalar konusunda cumhuriyetler geniş yetkiye sahip olacaktı. Merkezi

yönetim ise bu alanlardan feragat ederek yalnızca dış politika ve stratejik güvenlik alanlarından sorumlu olacaktı.

Bu antlaşmanın yürürlüğe girmesi için Mart 1991 referandumunda Sovyet seçmenlerinin çoğu reforme edilmiş bir birliğin korunmasını desteklese de, cumhuriyetler arasındaki görüş ayrılıkları devam etmiştir. 20 Ağustos 1991’de imzalanması beklenen Yeni Birlik Antlaşması, merkezi otoritenin daha çok zayıflamasından korkan muhafazakar Komünist Parti ve bazı devlet yetkililerinin 19 Ağustos 1991’deki başarısız darbe girişimi yüzünden zayıflayan siyasi gücü ve bağımsız cumhuriyet hareketleri nedeniyle asla imzalanmamış, yürürlüğe girmemiştir. Bunun yerine cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan etmeye devam etmiş ve Aralık 1991’de Sovyetler Birliği resmen sona ermiştir. Bu nedenle Yeni Birlik Antlaşması SSCB’yi korumaya yönelik son siyasi girişim olarak kabul edilmektedir ve birliğin dağılma sürecinde önemli bir yere sahip olmuştur.

7.3 Ağustos Darbe Girişimi

Ağustos Darbe Girişimi, Sovyetler Birliği’nin dağılış sürecinin son aşamasında Yeni Birlik Antlaşması’nı engellemek ve merkezi otoriteyi yeniden sağlamak amacıyla gerçekleştirilen başarısız bir darbe girişimidir. 19 Ağustos 1991’de Komünist Parti’nin muhafazakar kesiminden bazı yetkililer, askeri liderler ve bürokrasi mensupları tarafından oluşturulan Devlet Olağanüstü Hâl Komitesi; Mihail Gorbaçov’un işini layıkıyla yerine getirmediğini düşünerek yönetimi devralmaya çalışmıştır. Darbeciler, Gorbaçov reformlarının ve cumhuriyetlere verilen tavizlerin birliğin dağılmasına yol açtığını savunmuş ve bu süreci durdurmayı hedeflemişlerdir.

Ancak darbe girişimi, halktan ve reform yanlısı siyasi aktörlerden beklenen desteği alamamış ve 3 gün içinde sona ermiştir. Darbenin başarısız olması, merkezi Sovyet yönetiminin büyük ölçüde sona erdiğini göstermiş ve Komünist Parti'nin siyasi gücünü önemli ölçüde azaltmıştır. Böylece birliği korumayı amaçlayan bu girişim cumhuriyetlerin egemenlik ilan süreçlerini hızlandırmış ve Sovyetler Birliği'nin resmen dağılmasına giden süreç büyük oranda hızlanmıştır.

8. Kaynakça

Acar, K. (2008). 1905 Rus Devrimi'nin genel bir değerlendirmesi. *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 13(24), 79-98. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/254550>

Hudaynazarov, B. (2003). *Sovyetler Birliği'nin dağılma süreci (N. Kruşçev ve M. S. Gorbaçev dönemleri)* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İşçi, O. (2017). Yüzüncü yılında Ekim Devrimi ve tarih yazımının değişen mevsimleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(4), 1107-1125.

Çalışkan, Ü. (2018). 27 Şubat Devrimi sonrasında Geçici Hükümetin kuruluşu ve yönetim problemi. *Türkiyat Mecmuası*, 28(1), 1-20. <https://doi.org/10.18345/iuturkiyat.437755>

Görgeç, İ. (2021). Rusya'da Stalinizm'in doğuşu. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 10, 225-248. <https://doi.org/10.26650/jes.2021.013>

Çakır, B. (2019). 1917 Rus Devrimi ve Türk basınına yansımaları. *Atatürk Yolu Dergisi*, (65), 51-78. https://doi.org/10.1501/Atayol_0000000305

Çetin, N. (2024). Sovyetler Birliği'nin ideolojik ve tarihsel bağlamda baskı politikasının oluşumu ve gelişimi (1917-1953). *RUSAD*, (12), 75-96.
<https://doi.org/10.48068/rusad.1566210>

Gurbanov, R. (2021). SSCB'nin ve Rusya Federasyonu'nun siyasi sistemleri.

Güven, İ. F., & Akay, Y. M. (2025). Sovyet-Afgan Savaşı: Rus toplumsal hafızasında değişim ve medyanın rolü. *RUSAD*, (14), 245-269. <https://doi.org/10.48068/rusad.1720951>

Liivik, O. (2022). *Formation of the Supreme Soviet of the ESSR: Elections and principles of assembling*. Estonian Institute of Historical Memory.
https://mnemosyne.ee/wp-content/uploads/2022/11/Liivik_Supreme-Soviet.pdf

Özyurt, D., & Saka, A. (2021). Kolektif başkanlık teorisine göre Yüksek Sovyet: İcra kurulu olarak Yüksek Sovyet Presidyumu ve hükümet organı olarak Bakanlar Sovyeti. *Dergi Adı*, *Cilt*(Sayı), Sayfa Aralığı. <https://doi.org/10.30915/abd.978786>

Özer, M. A., & Iskandarov, S. (2023). Tarihsel süreçte Sovyetler Birliği'nden Rusya Federasyonu'na hükümet sisteminde değişim. *RUSAD*, *II*(1),

Lentini, P. (1991). Reforming the electoral system: The 1989 elections to the USSR congress of people's deputies. *Journal of Communist Studies*, 7(1), 69–94.
<https://doi.org/10.1080/13523279108415072>

Gürkan, Ü. (t.y.). S.S.C.B. siyasî rejiminin ana hatları. 156-198.

Varnum, K. J. (1994). *The rise of political party activity in the Soviet Union 1988-1989*.

Kurt, H. (2021). *The Times* gazetesinde Gorbaçov'un Glasnost ile Perestroyka politikalarını uygulaması. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(4), Sayfa Aralığı.

<https://doi.org/10.46868/atdd.132>

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU